

บทที่ 3

การกำหนดค่าสินไหมทดแทนในคดีละเมิดที่รัฐต้องรับผิดชอบ ต่อบุคคลภายนอกในประเทศฝรั่งเศส

การกำหนดค่าสินไหมทดแทนในทุกระบบกฎหมายมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการให้ผู้เสียหายกลับคืนหรือใกล้เคียงกับฐานะเดิม (restitutio in intergrum) ซึ่งต้องพิจารณาข้อเท็จจริงเป็นกรณีๆ ไป โดยมีพื้นฐานอยู่ที่ความเป็นธรรมอันเป็นรากฐานของกฎหมาย กรณีกำหนดค่าสินไหมทดแทนในคดีละเมิดที่รัฐต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกในประเทศฝรั่งเศส พัฒนาการในลักษณะที่ค่อยเป็นค่อยไปโดยไม่ได้อาศัยหลักกฎหมายในประมวลกฎหมายแพ่งเพียงอย่างเดียว ในบางกรณีศาลยุติธรรมและศาลปกครองก็ได้พัฒนาหลักความรับผิดของรัฐ จนนำไปสู่การตรากฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติด้วย อย่างไรก็ตาม ในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนอันเนื่องจากการกระทำละเมิดของฝ่ายปกครองเป็นผลสืบเนื่องมาจากหลักเรื่อง ความเสมอภาคของพลเมืองต่อภาระสาธารณะ (l'égalité des citoyens devant les charges publiques) กล่าวคือ ในการจัดทำบริการสาธารณะ สิ่งที่ฝ่ายปกครองกระทำก็เพื่อประโยชน์ของประชาชนทุกคนในสังคม จะให้เอกชนคนหนึ่งคนใดต้องรับภาระที่เกิดจากการดำเนินการดังกล่าวแต่เพียงผู้เดียวไม่ได้ ดังนั้น เมื่อการดำเนินการของรัฐก่อให้เกิดความเสียหาย ประชาชนทุกคนต้องเป็นผู้รับภาระนั้นโดยมีรัฐเป็นผู้ทำการแทน ทั้งนี้ เพื่อมิให้เกิดกรณีการเลือกปฏิบัติขึ้น และการชดเชยค่าเสียหายจะเป็นการทำให้เกิดความสมดุลในสิ่งที่ได้เสียไปแล้วกลับคืนมา อย่างไรก็ตาม แม้ว่าความรับผิดของฝ่ายปกครองจะมีที่มาจากหลักความเสมอภาคของพลเมืองต่อภาระสาธารณะ แต่ก็มีได้หมายความว่า การกระทำที่ทำให้หลักดังกล่าวถูกระทบกระเทือนจะต้องมีการเยียวยาชดเชยทุกกรณีไป การกระทำที่มีลักษณะเป็นความผิดหรือการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นเท่านั้นที่ก่อให้เกิดความรับผิด โดยในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้ศึกษาลักษณะการกำหนดค่าสินไหมทดแทนของศาลปกครองฝรั่งเศสโดยแยกตามลักษณะความเสียหายเป็นหลักโดยเริ่มจากความเสียหายต่อชีวิต ความเสียหายต่อร่างกายและอนามัย เสรีภาพ ชื่อเสียง ทรัพย์สินและความเสียหายต่อสิทธิอื่นๆ

3.1 หลักเกณฑ์การกำหนดค่าสินไหมทดแทนประเภทความเสียหายต่อชีวิต

ความเสียหายต่อชีวิตมีทั้งลักษณะที่เป็นความเสียหายอันอาจคำนวณเป็นเงินได้ และที่ไม่อาจคำนวณเป็นเงินได้ในความเสียหายเดียวกัน กรณีที่เป็นความเสียหายอันอาจคำนวณเป็นเงินได้ เช่น ค่าปลงศพ ค่าหมอลำยา หรือค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล เป็นต้น ขณะที่ความเสียหายอันไม่อาจคำนวณเป็นเงินได้ เช่น สิทธิในสภาพบริบูรณ์แห่งร่างกายมนุษย์ สิทธิในครอบครัว รวมทั้งความเจ็บปวดและทุกข์ทรมานก่อนถึงแก่ความตาย¹ การทำให้ชื่อเสียงกลับคืนมาดังเดิม² เหล่านี้ล้วนแต่เป็นความเสียหายทางจิตใจ

ความเสียหายต่อชีวิต ส่วนใหญ่มักเกิดจากกรณีที่เป็นการประทุพติผิดมาตรฐานทางวิชาชีพหรือกระทำประมาทเลินเล่อซึ่งเป็นเหตุให้ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย³ โดยแนวคิดนี้ในระยะแรกถือว่า ค่าเสียหายระงับไปพร้อมกับความตาย ต่อมาแนวคิดที่ว่าค่าเสียหายสามารถทดทอนไปยังทายาทได้

ระยะแรก กฎหมายปกครองฝรั่งเศสถือว่าสิทธิฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายระงับไปเมื่อผู้เสียหายถึงแก่ความตาย⁴ หรือเรียกว่า การฟ้องคดีเกี่ยวกับบุคคลสิทธิระงับไปพร้อมกับความตายของบุคคล⁵ (actio personalis moritur cum persona) สิทธิการฟ้องคดีของผู้เสียหายเพื่อเรียกค่าเสียหายเป็นความเสียหายทางจิตใจ เช่น ความเจ็บปวดและทุกข์ทรมาน การใช้สิทธิเรียกร้องต้องกระทำก่อนถึงแก่ความตาย⁶ การกำหนดค่าเสียหายได้นำแนวทางของกฎหมายแพ่งมาใช้และการใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายก็สามารถกระทำได้ในลักษณะที่กว้างขวางเพื่อให้กลับคืนสู่ฐานะเดิม⁷

¹ Dancan Fairgrieve, *State Liability in Tort*, p.211.

² คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 22 สิงหาคม 1975 คดี Panis

³ Dancan Fairgrieve, *State Liability in Tort*, p.227.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 227.

⁵ พิษัยศักดิ์ หรยางกูร, *รวมศัพท์และภาคินกฎหมายลาติน-ไทย* (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544), หน้า 15.

⁶ คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 1 มิถุนายน 1973 คดี Gougéon หลักนี้ไม่สามารถประยุกต์ใช้ความเสียหายที่เป็นเงินได้: คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 8 พฤศจิกายน 1968 คดี Commune de Mounes – Prohencoux.

⁷ คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 29 มีนาคม 2000 คดี Assistance Publique-Hôpitaux.

ระยะที่สอง สิทธิการฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนที่แยกมาจากการถึงแก่ความตาย หรือเรียกว่า ค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในระดับรอง กล่าวคือ มีบุคคลหลายคนที่อาจได้รับผลกระทบจากการตายของผู้เสียหาย ความเดือดร้อนและความยากลำบากเป็นส่วนหนึ่งของค่าเสียหายที่คำนวณเป็นเงินได้⁸ การเรียกร้องในลักษณะนี้ได้มีการถกเถียงกันเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ในการใช้สิทธิของญาติพี่น้องอย่างกว้างขวาง ในอดีตศาลปกครองตีความอย่างแคบ ต่อมา ได้ขยายลักษณะการใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายในลักษณะที่กว้างขวางมากขึ้น ทั้งในด้านการมีสิทธิเรียกร้องและจำนวนค่าเสียหาย ในทางปฏิบัติ การเรียกร้องค่าเสียหายอาจจะเรียกร้องในขณะที่ผู้ตายได้รับบาดเจ็บหรือถึงแก่ความตาย ศาลปกครองจะพิจารณาตีความเสียหายเป็นลำดับแรก หลังจากนั้นจะคำนวณค่าเสียหายเพื่อกำหนดจำนวนค่าสินไหมทดแทน

ระยะแรกทัศนคติของศาลปกครองเป็นไปในแนวทางที่ค่อนข้างจำกัด โดยความเสียหายดังกล่าวต้องเป็นหนี้ตามกฎหมายระหว่างผู้เสียหายชั้นต้นและผู้เรียกร้อง เช่น การเป็นบุตร หรือเป็นสามีภริยาที่ชอบด้วยกฎหมาย แนวคิดดังกล่าวได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นการให้เอกสิทธิ์แก่ฝ่ายปกครอง ต่อมา ในปี 1952 ศาลปกครองได้ยกเลิกแนวคิดดังกล่าวโดยได้พัฒนาไปในลักษณะที่เปิดกว้างยอมรับการใช้สิทธิแก่ผู้อื่นเรียกค่าเสียหายได้⁹ จนกระทั่งปี 1978 มีคดี Muesser¹⁰ ศาลได้ยอมรับการใช้สิทธิของภริยาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายและบุคคลอื่น ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับผู้เสียหายชั้นต้นได้

การกำหนดค่าสินไหมทดแทนประเภทความเสียหายต่อชีวิต มีทั้งความเสียหายต่อสิทธิออกกองทรัพย์สินหรือความเสียหายทางศีลธรรม และความเสียหายต่อสิทธิในกองทรัพย์สิน ความเสียหายดังกล่าว ผู้เสียหายต้องแสดงให้เห็นปรากฏว่าได้รับความเสียหายจริงเพื่อที่จะให้ศาลประเมินความเสียหาย โดยต้องแสดงรายได้สุทธิของผู้ตายในขณะที่ถูกกระทำละเมิด¹¹ หรือการเพิ่มขึ้นของรายได้ในอนาคต¹² ส่วนการกำหนดจำนวนค่าเสียหายอาจจะกำหนดเป็นร้อยละหรือกำหนดเป็นจำนวนเงินที่แน่นอนก็ได้¹³ จำนวนรายได้ที่แน่นอนของผู้หาเลี้ยงครอบครัวซึ่งถึงแก่ความตายจะถูกนำมาเป็นฐานในการกำหนดพร้อมกับการคำนึงถึงปัจจัยอื่น ๆ เช่น ศาลเห็นว่าภริยาม่ายที่ไม่มีบุตรโดยทั่วไปจะได้รับค่าเสียหายประมาณร้อยละ 50 ของรายได้สุทธิของผู้ตาย

⁸ Dancan Fairgrieve, *State Liability in Tort.*, p.228.

⁹ Dancan Fairgrieve, *State Liability in Tort.*, p.229.

¹⁰ คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 3 มีนาคม 1978 คดี Muesser

¹¹ คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 7 พฤศจิกายน 1975 คดี Guidarini

¹² Dancan Fairgrieve, *State Liability in Tort.*, p.229.

¹³ คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 25 กันยายน 1970 คดี Tesson

ซึ่งเป็นสามปี¹⁴ ภริยาม่ายที่มีบุตรจะมีสิทธิได้รับค่าเสียหายร้อยละ 35 ของเงินเดือนสามปีที่เพิ่มขึ้นในแต่ละปี ส่วนบุตรจะได้รับค่าเสียหายร้อยละ 8-15 ของรายได้บิดาที่เพิ่มขึ้น¹⁵

ส่วนวันที่ใช้เป็นเกณฑ์ในการคำนวณค่าเสียหายนั้น ในระยะแรกใช้วันที่ถึงแก่ความตาย¹⁶ เนื่องจากต้องการที่จะปกป้องกองทุน อัตราเงินเฟ้อและความล่าช้าในการดำเนินคดี ศาลปกครองได้พัฒนาหลักเกณฑ์ดังกล่าวในลักษณะที่ยืดหยุ่นมากขึ้น¹⁷ กรณีที่ขาดรายได้จะคำนวณให้นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษา เว้นแต่การคำนวณของศาลชั้นต้นหรือของฝ่ายปกครองซึ่งมีความเหมาะสมเพียงพอแล้ว¹⁸

ส่วนหลักเกณฑ์และวิธีการกำหนดค่าสินไหมทดแทน เป็นไปในลักษณะเดียวกับที่กำหนดในประมวลกฎหมายแพ่ง โดยต้องเยียวยาให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่ฐานะเดิมหรือใกล้เคียงกับฐานะเดิมให้มากที่สุด เสมือนไม่มีการกระทำละเมิด และต้องเยียวยาให้ครอบคลุมความเสียหายทุกประเภทที่เกิดขึ้น ส่วนวิธีการกำหนดค่าสินไหมทดแทนในกรณีที่เป็นความเสียหายต่อชีวิตนั้น เมื่อพิจารณามาตรา 1382 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส กำหนดว่าการกระทำใดของบุคคล ซึ่งทำให้บุคคลอื่นเสียหายโดยการกระทำผิดของตน ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนประกอบด้วยมาตรา 1383 กำหนดว่า ทุกคนต้องรับผิดชอบในความเสียหายซึ่งเขาได้กระทำขึ้นไม่เพียงแต่กระทำโดยจงใจ แต่ต้องรับผิดชอบในความประมาทเลินเล่อของเขาด้วย¹⁹ บทบัญญัติดังกล่าวกำหนดให้บุคคลต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นโดยไม่ได้แบ่งแยกว่าเป็น

¹⁴ คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 14 ธันวาคม 1988 คดี Commune de Catillon, . คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 22 มีนาคม 1993 คดี Fraboul

¹⁵ คำวินิจฉัย CAA. Paris ลงวันที่ 23 กันยายน 1997 คดี Centre Hospitalier de Lagny

¹⁶ G.Morange, "L'Evaluation du préjudice par les Jurisdictions Administrative", D.1951 Chronique 61. cited in Dancan Fairgrieve, *State Liability in Tort.*, p.231.

¹⁷ คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 21 มีนาคม 1947 คดี Aubry

¹⁸ คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 9 ตุลาคม 1981 คดี Gaz de France

¹⁹ สุขุม ศุภนิศย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ละเมิด, อ่างแล้ว , หน้า 9 – 10.

ความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน ชื่อเสียงหรือความเสียหายต่อจิตใจ ซึ่งเป็นไปตามหลักการเยียวยาความเสียหายทั้งปวง²⁰ (Le principe de la réparation intégrale)

ดังนั้น ความเสียหายที่เกิดจากการกระทำละเมิดของหน่วยงานทางปกครองอันอาจคำนวณเป็นเงินได้ เช่น ค่ารักษาพยาบาลก่อนถึงแก่ความตาย(Medical Expenses) ค่าปลงศพ (Funeral Expense) ค่าขาดรายได้ (Loss of earning) ญาติใกล้ชิดของผู้ตายก็สามารถที่จะนำมาฟ้องให้หน่วยงานของรัฐรับผิดชอบได้ ค่าเสียหายในส่วนนี้ย่อมเห็นประจักษ์และไม่เป็นการยุ่งยากในอันที่จะประเมินราคาค่าเสียหาย ศาลจะพิจารณาจากพยานหลักฐานต่างๆ โดยเฉพาะการพิสูจน์ค่าเสียหายตามที่กล่าวอ้าง เช่น หลักฐานการขาดรายได้²¹ ตลอดจนรายจ่ายที่จะต้องจำเป็นต้องจ่ายในอนาคต เช่น ค่าใช้จ่ายภายในครอบครัวและการเติบโตของบุตร ซึ่งเรียกว่าเป็นค่าใช้จ่ายในความยุ่งยากลำบากในการดำรงชีวิต²² ปัจจัยต่าง ๆ ที่ผู้เสียหายเรียกร้องจะเป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งเท่านั้นที่ศาลจะนำมาคำนวณกำหนดค่าเสียหาย หากผู้เสียหายมีความประสงค์ที่จะให้ศาลเยียวยาความเสียหายก็ต้องกล่าวมาในคำฟ้องและต้องแสดงพยานหลักฐานประกอบการพิสูจน์ว่ามีค่าเสียหายดังกล่าวเกิดขึ้นจริง²³ ศาลมักจะเยียวยาให้ในลักษณะที่ใกล้เคียงกับความเสียหายที่ได้รับ แต่ผู้เสียหายต้องพิสูจน์ว่าได้รับความเสียหายเป็นจำนวนเท่าใด ในบางกรณีศาลอาจจะใช้วิธีการประเมินจากราคาทรัพย์สินนั้น หรืออาจจะประเมินจากพยานหลักฐานอื่นที่ผู้เสียหายได้ยื่นต่อศาล เช่น การทำลาย สูญหาย หรือทำให้เสื่อมค่าหรือทำให้ไร้ประโยชน์ซึ่งสิ่งของซึ่งเป็นวัตถุแห่งสิทธิของผู้อื่น

²⁰ มานิตย์ วงศ์เสรี และคณะ, รายงานการวิจัย เรื่อง ความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นกับสินค้า, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ,2543), หน้า 28.

²¹ B. Strin, "Evaluation du préjudice" (1999) in F.Grzier and R. Drago (eds), Dalloz Encyclopédia de Droit Public: Répertoire de la Responsabilité de la Puissance Publique (Paris,1988) cited in Dancan Fairgrieve, *State Liability in Tort.*, p.234.

²² คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 31 มีนาคม 1971 คดี Bailleul.

²³ B. Strin, "Evaluation du préjudice" (1999) in F.Grzier and R. Drago (eds), Dalloz Encyclopédia de Droit Public: Répertoire de la Responsabilité de la Puissance Publique (Paris,1988) cited in Dancan Fairgrieve, *State Liability in Tort.*, p.234.

วิธีการกำหนดนำหลักกฎหมายแพ่งมาใช้ด้วยการทำให้ความเสียหายนั้นหายไป กล่าวคือ ค่าสินไหมทดแทนย่อมแก้ความเสียหายได้จริงๆ เพราะสิทธิในกองทรัพย์สินหมุนมาเป็นตัวเงินได้ (pécuniaires) เนื่องจากสามารถโอนหรือขายสิทธินั้นได้²⁴ นอกจากนี้การกำหนดยังต้องครอบคลุมความเสียหายทุกประเภทที่ได้รับ เช่น หรือกรณีค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลไม่ว่าจะเป็นค่ายา ค่ารักษา ค่าโรงพยาบาลที่เสียไป ตลอดจนการสูญเสียรายได้ (loss of earning or other profits)

ส่วนวิธีการกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอันไม่อาจคำนวณเป็นเงินได้อันเนื่องจากการที่ต้องเสียชีวิต เป็นกรณีที่มีความยุ่งยากเป็นอย่างมาก เนื่องจากความเสียหายเหล่านี้ บุคคลภายนอกไม่อาจทราบ และคาดคะเนไม่ได้ว่ามากนักน้อยเพียงใด ไม่อาจประเมินความเจ็บปวด ความทุกข์ทรมาน และความตกใจหรือเสียใจที่ผู้เสียหายได้รับว่าควรเป็นเงินจำนวนเท่าใดได้ อีกทั้งการกำหนดค่าสินไหมทดแทนให้เป็นเงินจำนวนหนึ่งก็ไม่สามารถเยียวยาความเสียหายให้หมดสิ้นไปได้ การกำหนดของศาลไม่ได้คำนวณจากความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง แต่เป็นการกำหนดจำนวนขึ้นมาเอง อย่างไรก็ตาม การกำหนดก็เป็นกำหนดเพื่อศีลธรรม มนุษยธรรม หรือความรับผิดชอบที่มีอยู่ในมโนธรรมแล้ว หน่วยงานของรัฐก็จำต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายนั้น อันถือว่าการเยียวยาในด้านจิตใจได้อย่างดี แม้ไม่อาจทำให้กลับคืนสู่ฐานะเดิมได้ อย่างน้อยที่สุดก็เป็นการจรรโลงหลักความเป็นธรรม²⁵ ศาลมีบทบาทสำคัญที่จะกำหนดค่าสินไหมทดแทนโดยอาศัยพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด ทั้งนี้ศาลต้องคำนึงถึงหลักทั่วไปในการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นด้วย โดยเฉพาะสถานะก่อนที่จะถูกกระทำละเมิดจนถึงแก่ความตาย²⁶

คดีที่น่าสนใจในกรณีนี้ได้แก่ คดีคลังเก็บวัตถุระเบิดและวัตถุอันตรายของทหารได้เกิดระเบิดขึ้น ทำให้มีผู้เสียชีวิตและผู้บาดเจ็บจำนวนมาก การระเบิดยังทำให้ทรัพย์สินของเอกชนเสียหายเป็นจำนวนมาก สาเหตุการเกิดระเบิดเนื่องจากมิได้มีมาตรการรักษาความ

²⁴Baudry-Lacantinerie et Barde, Obligation Tome 5 No 2871.Savigny.

Traité de Droit romain.ช้างโน นวลพรรณ จ้าวสุวรรณ, **ค่าเสียหายทางศีลธรรม** (วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517), หน้า 32.

²⁵นวลพรรณ จ้าวสุวรรณ, "ค่าเสียหายทางศีลธรรม," (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517), หน้า 18.

²⁶Harvey McGregor, International Encyclopedia of comparative law volume 11,Charpter 9 Torts : Personal Injury and Death (New York: Ocean publications Inc), p.9 – 46 .

ปลอดภัยที่เพียงพอ เพื่อป้องกันอันตรายอันอาจเกิดขึ้นแก่ผู้อาศัยข้างเคียง เมื่อเกิดอุบัติเหตุขึ้น ผู้เสียหายทั้งหลายจึงฟ้องเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายที่ตนได้รับจากราชการทหารต่อศาลปกครอง ศาลปกครองวินิจฉัยว่า การเก็บวัดถูระเบิดและวัดถูอันตรายในคลังเก็บอาวุธดังกล่าวซึ่งตั้งอยู่ในเขตที่อยู่อาศัยของประชาชน เป็นการกระทำเพื่อความสะดวกและรวดเร็วในการกระจายจ่ายแจกอาวุธไปยังท้องถิ่นห่างไกล การดำเนินการนี้เป็นความจำเป็นทางทหาร ขณะเดียวกันการดำเนินการดังกล่าว ทำให้เกิดความเสียหายขึ้น โดยมีได้เกิดจากสงคราม รัฐต้องรับผิดชอบแม้ความเสียหายดังกล่าวจะเกิดขึ้นโดยรัฐไม่มีความผิดก็ตาม²⁷ คดีนี้จึงนับเป็นคดีแรกที่ศาลปกครอง(โดยที่ประชุมใหญ่) ยอมรับอย่างชัดแจ้งว่า ความเสียหายจากความทุกข์ทรมานทางจิตใจ เพราะสูญเสียบุคคลใกล้ชิดนั้น สามารถได้รับการเยียวยาเป็นเงินได้ โดยตุลาการผู้แถลงคดีฮูแมน (Heuman) ได้เสนอแนวทางในการวินิจฉัยเรื่องค่าเสียหายทางจิตใจไว้ในคดีนี้ว่า ความทุกข์ทรมานทางจิตใจนั้นควรได้รับการเยียวยา แม้การเยียวยาเป็นตัวเงินจะไม่สามารถทดแทนความรู้สึกเสียใจหรือความทุกข์ทรมานทางจิตใจ แต่เหตุนี้ไม่น่าจะเป็นสาเหตุทำให้ไม่ได้รับการเยียวยาใดๆ เลย นอกจากนี้ การชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้กับผู้เสียหายในกรณีนี้ ก็มีขึ้นเพื่อมุ่งทดแทนสิ่งที่เขาต้องสูญเสียไป แต่เพื่อให้ผู้นั้นได้รับความพอใจในบางส่วน ซึ่งอาจทำให้ความเสียใจเจือจางลงหรือลดลงจนไม่มีเหลือเลย เพราะตุลาการผู้แถลงคดีเชื่อว่าผลประโยชน์ทางการเงินที่ได้รับจากการชดเชยสามารถจะเยียวยาหรือทำให้สภาพทางจิตใจของผู้เสียหายดีขึ้นได้ และศาลปกครองก็ได้วินิจฉัยว่า ความเสียหายของผู้เสียหายซึ่งเป็นบิดาของผู้เสียชีวิตนี้ สามารถที่จะได้รับการชดใช้เยียวยาได้²⁸

ดังนั้น เมื่อวิธีการกำหนดค่าเสียหายอันเนื่องมาจากความรับผิดชอบละเมิดของฝ่ายปกครองในฝรั่งเศสเป็นการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายเป็นเงิน คำพิพากษาของศาลปกครองในกรณีนี้จึงกำหนดให้ฝ่ายปกครองชดใช้เงินให้แก่ผู้เสียหายหรือญาติใกล้ชิดที่มีสิทธิได้รับตามจำนวนที่ศาลกำหนด ในกรณีที่ความเสียหายยังคงมีอยู่ต่อไปเรื่อย ๆ ศาลอาจพิพากษาให้ฝ่ายปกครองต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเป็นรายปีตามจำนวนที่กำหนด ทั้งนี้จนกว่าเหตุแห่งความเสียหายนั้นจะได้ถูกขจัดให้หมดสิ้นไป ในกรณีเช่นนี้ฝ่ายปกครองสามารถเลือกได้

²⁷ คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 28 มีนาคม 1919 คดี Regnault-Desroziers, conel. Comeille,

²⁸ บุปผา อัครพิมาน, คำวินิจฉัยและข้อสังเกตในคดีเกี่ยวกับความรับผิดชอบของฝ่ายปกครองในระบบกฎหมายฝรั่งเศส. อ้างแล้ว, หน้า 15.

ว่าจะยอมชดใช้ค่าเสียหายต่อไปเรื่อย ๆ ตามจำนวนที่ศาลปกครองกำหนด หรือจะดำเนินการจัดเหตุแห่งความเสียหายนั้น²⁹

กล่าวโดยสรุป ความเสียหายต่อชีวิตมักเป็นกรณีที่เป็นการประทุพติผิดมาตรฐานวิชาชีพหรือประมาทเลินเล่อ ทำให้ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย โดยความเสียหายในกรณีนี้เป็นทั้งความเสียหายที่อาจคำนวณเป็นเงินได้ และไม่อาจคำนวณเป็นเงินได้ ความเสียหายที่อาจคำนวณเป็นเงินได้อาจจะเป็นค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าปลงศพซึ่งขึ้นอยู่กับว่าผู้เสียหายนับถือศาสนาใด ค่ารักษาพยาบาลก่อนตาย ความเสียหายที่ไม่อาจคำนวณเป็นเงินได้เป็นกรณีที่มีความเจ็บปวดทุกข์ทรมานก่อนถึงแก่ความตาย นอกจากนี้ศาลปกครองฝรั่งเศสยังยอมรับค่าเสียหายจากความยุ่งยากในการดำรงชีวิต ซึ่งศาลตีความอย่างกว้างเพื่อคุ้มครองผู้เสียหาย เนื่องจากเห็นว่า หากเป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงแล้วก็สมควรได้รับการเยียวยา ส่วนวิธีการกำหนดค่าเสียหายในกรณีนี้ ถือว่าค่าเสียหายไม่ระงับไปพร้อมกับความตาย ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการเสียชีวิต ไม่ว่าจะเป็นค่าปลงศพ ค่าใช้จ่ายอื่นที่จำเป็นสามารถเรียกร้องได้ โดยศาลจะประเมินความเสียหายจากข้อเท็จจริงต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นรายได้สุทธิของผู้เสียหายขณะถูกทำละเมิด แนวโน้มการเพิ่มขึ้นของรายได้ นอกจากนี้ ศาลอาจจะกำหนดเป็นจำนวนร้อยละของรายได้ หรือเป็นจำนวนเงินที่แน่นอนก็ได้ ส่วนวันที่ศาลใช้เป็นฐานในการกำหนด คือ ตั้งแต่วันที่ทำละเมิด ซึ่งเดิมนับตั้งแต่วันที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย ส่วนกรณีค่าขาดรายได้ ศาลจะคำนวณตั้งแต่วันที่มิใช่คำพิพากษา

3.2 หลักเกณฑ์การกำหนดค่าสินไหมทดแทนประเภทความเสียหายต่อร่างกายหรืออนามัย

ความเสียหายในกรณีนี้เป็นแต่เพียงทำให้เสียหายแก่ร่างกายหรืออนามัย ส่งผลให้สูญเสียอวัยวะหรือความสามารถในการทำงาน³⁰ ค่าเสียหายในส่วนนี้อาจจะเป็นค่ารักษาพยาบาล และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องที่เป็นผลมาจากความเสียหายต่อร่างกายหรืออนามัย³¹ เช่น ค่าเสียความสามารถในการประกอบกิจการ หรือในกรณีต้องรักษาพยาบาลอย่างต่อเนื่องไม่ว่าจะเป็นการรักษาที่โรงพยาบาลหรือการรักษาที่ที่พักอาศัยของผู้เสียหายด้วย³²

²⁹ คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 1940 คดี Monier.

³⁰ Harvey McGregor, International Encyclopedia of comparative law volume 11, Chapter 9 Torts : Personal Injury and Death, p.40 .

³¹ Duncan Fairgrieve, State Liability in Tort., p.218.

³² Ibid.

การเยียวยาความเสียหายที่เกิดแก่ร่างกายหรืออนามัย ไม่ใช่เพียงเยียวยาความเสียหายทางกายภาพเท่านั้น แต่ต้องเยียวยาผลกระทบจากการสูญเสียความปกติสุขในการดำรงชีวิตด้วย ด้วยการชดใช้ด้วยเงิน ซึ่งค่าเสียหายในส่วนนี้จัดเป็นส่วนหนึ่งของค่าเสียหายที่ไม่อาจคำนวณเป็นเงินได้ เช่น ความเจ็บปวด ทุกข์ทรมาน ความอับอายอันเนื่องจากการทำให้เสียโฉม ในฝรั่งเศสเรียกค่าเสียหายกรณีนี้ว่าค่าเสียหายที่เกิดจากความยุ่งยากในการดำรงชีวิต³³ (troubles dan les conditions d'existence)

สาระสำคัญของค่าเสียหายจากความยุ่งยากในการดำรงชีวิตเป็นความเสียหายที่ยากแก่การอธิบาย แม้แต่นักกฎหมายฝรั่งเศสก็ตาม³⁴ แต่เป็นที่ยอมรับว่าความเสียหายกรณีนี้เป็นส่วนหนึ่งของประเภทความเสียหายซึ่งมีความเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย อย่างไรก็ตาม ค่าเสียหายประเภทนี้ครอบคลุมน้อยกว่าค่าขาดรายได้³⁵ นอกจากค่าเสียหายอันเกิดจากความเจ็บปวด ทุกข์ทรมาน³⁶ ความอับอายและการขาดรายได้แล้ว ค่าเสียหายในกรณีนี้ยังรวมถึงค่าเสียหายต่อความสะดวกสบายในการดำรงชีวิต³⁷ เช่น ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่องานอดิเรก³⁸ และการเสียความสามารถในการสืบพันธุ์³⁹ กรณีค่าเสียหายในส่วนที่เป็นการเสียความสามารถในการประกอบกรงานนั้น ศาลจะคำนวณในลักษณะค่าเสียหายที่คำนวณเป็นเงินได้ ในลักษณะที่เป็นค่าเสียหายในอนาคตด้วยการนำรายได้สุทธิของผู้เสียหายมาเป็นเกณฑ์ในการคำนวณด้วยการคูณจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น ระยะเวลาที่เหลืออยู่ในการประกอบกรงานนั้น ๆ⁴⁰ แต่ไม่รวมถึงการที่จะได้รับเลื่อนฐานะในอนาคตซึ่งเป็นค่าเสียหายในอนาคตที่ไม่มีความแน่นอน

³³ Ibid., p.220.

³⁴ R. Chapelard, "Le Préjudice Indemnisable dans la Responsabilité Extra-Contractuelle de la Puissance Publique" (Thesis, L'Université de Grenoble, 1981), p.51 cited in Dancan Fairgrieve, *State Liability in Tort.*, p.221.

³⁵ คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 17 พฤษภาคม 2000 คดี Centre Hospitalier Regional de Montpellier.

³⁶ คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 1975 คดี Société Eaux de Marseille

³⁷ คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 1979 คดี Dupuis.

³⁸ คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 22 เมษายน 1992 คดี Poste.

³⁹ คำวินิจฉัย CAA Nancy ลงวันที่ 18 มีนาคม 1999 คดี Kurylak.

⁴⁰ B. Strin, "Evaluation du préjudice" (1999) in F.Gzier and R. Drago (eds), *Dalloz Encyclopédia de Droit Public: Répertoire de la Responsabilité de la Puissance Publique* (Paris, 1988) cited in Dancan Fairgrieve, *State Liability in Tort.*, p.219.

ซึ่งได้ถูกนำไปรวมไว้ในค่าเสียหายที่เกิดจากความยุ่งยากในการดำรงชีวิต⁴¹ โดยศาลจะกำหนดค่าเสียหายให้ในลักษณะที่พอประมาณเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ อย่างไรก็ตาม หากมีข้อเท็จจริงที่แสดงให้เห็นว่าผู้เสียหายได้รับเงินจากสวัสดิการ ค่าเสียหายในส่วนที่กำหนดให้เพื่อความยุ่งยากในการดำรงชีวิตก็อาจจะลดลงไปตามส่วน⁴²

แม้ว่าลักษณะค่าเสียหายจากความยุ่งยากในการดำรงชีวิตเป็นสิ่งที่มีความไม่แน่นอน แต่ก็สมควรที่จะได้ศึกษาบรรทัดฐานในการกำหนดค่าเสียหาย โดยเฉพาะจำนวนค่าเสียหายที่ได้รับกับลักษณะการเสียความสามารถของผู้เสียหายที่เรียกว่า "Partial permanent Disability" หรือ "invalidité permanente partielle" จำนวนค่าเสียหายมีตั้งแต่จำนวนที่ต่ำมาก⁴³ จนถึงกรณีที่ศาลกำหนดให้ร้อยละร้อยในกรณีที่เป็นอัมพาต⁴⁴ ซึ่งถือว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจำนวนค่าเสียหายในกรณีเสียความสามารถในการประกอบกรงานเนื่องจากการสูญเสียอวัยวะ ตลอดจนเจ็ยความสามารถของศาลปกครองพบว่า กรณีบาดเจ็บสาหัสจนสูญเสียนิ้วหัวแม่มือ รวมถึงการตัดแขน ค่าเสียหายที่ได้รับ 43,000 ฟรังก์⁴⁵ สูญเสียดวงตา 200,000–225,000 ฟรังก์⁴⁶ สูญเสียการได้ยินของหูข้างหนึ่งข้างใด 80,000–97,000 ฟรังก์⁴⁷ ถูกตัดขาข้างหนึ่งข้างใด 560,000–600,000 ฟรังก์⁴⁸ ถูกตัดขาสองข้าง (ต่ำกว่าเข่าลงไป) 800,000–930,000 ฟรังก์⁴⁹ หุนนวก 450,000 ฟรังก์⁵⁰

⁴¹ คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 4 เมษายน 1996 คดี Novello.

⁴² Dancan Fairgrieve, *State Liability in Tort.*, p.220.

⁴³ คำวินิจฉัย CAA Lyon ลงวันที่ 21 กรกฎาคม 1995 คดี Guidicelli.

⁴⁴ คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 4 เมษายน 1988 คดี Pierdet.

⁴⁵ คำวินิจฉัย CAA Lyon ลงวันที่ 21 กรกฎาคม 1998 คดี Noël Versini Bullara.

⁴⁶ คำวินิจฉัย CAA Paris ลงวันที่ 26 มกราคม 1999 คดี Appaganou.

⁴⁷ คำวินิจฉัย CAA Lyon ลงวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 1989 คดี Centre Hospitalier La Ciotat.

⁴⁸ คำวินิจฉัย CAA Douai ลงวันที่ 12 ธันวาคม 2000 คดี Lambre . คำวินิจฉัย CAA Paris ลงวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 1998 คดี Klestinec.

⁴⁹ คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 17 พฤษภาคม 2000 คดี Centre Hospitalier Regional de Montpellier. คำวินิจฉัย CAA Paris ลงวันที่ 23 สิงหาคม 1997 คดี Dupont.

⁵⁰ คำวินิจฉัย CAA Nantes ลงวันที่ 30 เมษายน 1992 คดี Toret.

ส่วนการกำหนดค่าขาดรายได้มีข้อสังเกตเกี่ยวกับความแน่นอนของรายได้ที่สูญเสีย และปัญหาผู้เสียหายประสพว่าเป็นการแน่นอนหรือไม่ ศาลมักจะนำรายได้ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาเป็นเกณฑ์ในการสนับสนุนในการกำหนด⁵¹ หลายคดี ศาลไม่ค่อยเต็มใจที่จะกำหนดค่าเสียหายจากการขาดรายได้ในอนาคตให้แก่ผู้เสียหาย⁵² ศาลมักปฏิเสธโดยอาศัยเหตุที่ว่าแผนการประกอบอาชีพในอนาคตไม่น่าเชื่อถือหรือไม่มีน้ำหนักเพียงพอแก่การพิสูจน์⁵³ ดังนั้นการที่ผู้เสียหายตั้งสมมติฐานว่าเงินเดือนจะเพิ่มขึ้นก็ยังเป็นการไม่แน่นอนว่าศาลจะกำหนดค่าเสียหายในส่วนนี้ให้ เว้นแต่ผู้เสียหายเป็นข้าราชการ⁵⁴ อย่างไรก็ตาม ค่าเสียหายที่ศาลกำหนดให้ส่วนใหญ่จะกำหนดให้พอที่จะดำรงชีพอยู่ได้ตามปกติ

สำหรับการสูญเสียรายได้ ศาลปกครองฝรั่งเศสอาศัยรายได้ขณะที่ได้รับความเสียหายต่อร่างกายหรืออนามัย⁵⁵ หรือสูญเสียโอกาสในการทำงาน⁵⁶ เป็นเกณฑ์พื้นฐาน ยกเว้นกรณีที่ว่างงานหรือแม่บ้านที่ไม่ได้ทำงาน อย่างไรก็ตาม มีกรณีที่ต้องพิจารณาว่าผู้เสียหายสามารถที่จะได้รับค่าเสียหายซ้ำซ้อนกันระหว่างการกระทำละเมิดหรือกึ่งละเมิด และค่าเสียหายจากแหล่งอื่น ๆ หรือไม่ เช่น ระบบการประกันหรือสวัสดิการสังคม หลักพื้นฐานของระบบกฎหมายฝรั่งเศส ผู้เสียหายควรได้ค่ารับค่าเสียหายเต็มจำนวนและครบถ้วน ไม่เกินความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง แต่ต้องไม่แสวงหากำไรจากค่าเสียหายดังกล่าว ในทางปฏิบัติ

การกำหนดค่าเสียหายต่อร่างกายหรืออนามัย ค่าสินไหมทดแทนในกรณีนี้ในประเทศฝรั่งเศสมีทั้งความเสียหายที่อาจคำนวณเป็นเงินได้หรือไม่อาจคำนวณเป็นเงินได้ ความเสียหายต่อร่างกาย(dommage corporel) ประกอบด้วยค่ายา ค่ารักษาพยาบาล

⁵¹ คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 1995 คดี Sicret.

⁵² คำวินิจฉัย CAA Nancy ลงวันที่ 5 มีนาคม 1996 คดี Centre Hospitalier Regional de Tours.

⁵³ คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 10 เมษายน 1992 คดี Epoux

⁵⁴ คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 6 เมษายน 1979 คดี Ministre des Postes et Telecommunications. คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 13 พฤษภาคม 1977 คดี Marie. คำวินิจฉัย CAA Nantes ลงวันที่ 26 กรกฎาคม 1991 คดี Vivien

⁵⁵ คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 26 กรกฎาคม 1985 คดี Bernade, คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 1981 คดี Capet, คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 6 พฤษภาคม 1985 คดี Degerorges.

⁵⁶ คำวินิจฉัย CAA Paris ลงวันที่ 27 มกราคม 1998 คดี Caisse Primaire d' Assurance Maladie.

ค่าสูญเสียความสามารถในการประกอบกิจการ และค่าใช้จ่ายอื่น⁵⁷ โดยวิธีการประเมินความเสียหายกรณีค่ายา ค่ารักษาพยาบาลจะคำนวณตามค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจริง ส่วนค่าเสียหายความสามารถในการประกอบกิจการ ศาลจะนำรายสุทธิของผู้เสียหายเป็นฐานในการกำหนดแล้วคูณด้วยปัจจัยต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นระยะเวลาที่เหลือจากการประกอบกิจการ โดยมีเงื่อนไขว่าปัจจัยดังกล่าวต้องมีเหตุมีผลและเป็นการแน่นอน มิใช่คาดเดาเอง นอกจากนั้นศาลจะนำข้อเท็จจริงเกี่ยวกับอวัยวะที่สูญเสีย ว่าสูญเสียโดยสิ้นเชิงหรือสูญเสียเพียงบางส่วนเป็นเกณฑ์ ศาลมักจะกำหนดอัตราขั้นต่ำไปจนถึงเต็มร้อย สำหรับความเสียหายที่ไม่อาจคำนวณเป็นเงินได้ ไม่ว่าจะเป็นค่าความยุ่งยากในการดำเนินชีวิต ความอับอาย ความเจ็บปวดทางกายภาพ ศาลจะกำหนดให้ในลักษณะที่พอจะดำรงชีวิตอยู่ได้ตามปกติ บางกรณีศาลจำต้องอาศัยวิธีการประเมินโดยอาศัยความเห็นของผู้เชี่ยวชาญในสาขานั้น เช่น แพทย์ ทันตแพทย์ เกษัชกร หรือนักกายภาพบำบัด เป็นต้น อย่างไรก็ตาม มิใช่ความการคำนวณค่าเสียหายในกรณีนี้จะไม่ก่อให้เกิดปัญหา แม้ว่าการคำนวณค่าเสียหายจะไม่เหลืออวัยวะที่ศาลจะคำนวณได้ แต่เป็นความยุ่งยากมากสำหรับศาล โดยเฉพาะการตีราคาของทรัพย์สินที่ถูกทำลายไม่อาจตีราคาตามความเป็นจริงได้ แต่ต้องคำนึงถึงความรู้สึกของเจ้าของทรัพย์สินด้วยว่า เจ้าของทรัพย์สินเห็นว่าราคาใดจึงจะพอใจแก่การเยียวยาความเสียหายที่ไม่มากหรือน้อยจนเกินไป⁵⁸

3.3 หลักเกณฑ์การกำหนดค่าสินไหมทดแทนประเภทความเสียหายต่อสิทธิส่วนบุคคลและสิทธิอื่น ๆ

ความเสียหายต่อสิทธิส่วนบุคคล และสิทธิอื่น ๆ เป็นความเสียหายที่เป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ซึ่งส่วนใหญ่ความเสียหายต่อชื่อเสียง เกียรติยศ การจำกัดเสรีภาพ การละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัว การเสียความรู้สึก ตลอดจนความเชื่อในด้านต่าง ๆ ทั้งเป็นความเสียหายที่ไม่อาจคำนวณเป็นเงินได้ และแม้จะไม่สามารถคำนวณเป็นเงินได้ แต่ความเสียหายดังกล่าวก็มีความสัมพันธ์กับเศรษฐกิจ โดยอาจเป็นกรณีทำให้สูญเสียชื่อเสียง หรือขาดความเชื่อมั่นในการ

⁵⁷ Colin et Capitant, *Traité de Droit Civil*, Tome II (Paris: Librairie Dalloz, 1951) p.605 อ้างใน นवलพรรณ จ้าวสุวรรณ, "ค่าเสียหายทางศีลธรรม," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517), หน้า 15.

⁵⁸ Mazeaud, *Traité théorique et pratique de la responsabilité civile contractuelle et délictuelle* No 2399 อ้างใน นवलพรรณ จ้าวสุวรรณ. "ค่าเสียหายทางศีลธรรม" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517), หน้า 34.

ประกอบธุรกิจ ซึ่งนำไปสู่การขาดหรือสูญเสียรายได้ ความเสียหายในส่วนนี้อาจเรียกได้ว่าเป็นผลประโยชน์ที่ชอบธรรม⁵⁹

อย่างไรก็ตาม ค่าเสียหายต่อสิทธิส่วนบุคคลนี้ยังมีประเด็นที่ต้องถกเถียงกันอีกหลายประเด็นเนื่องจากความเสียหายในกรณีนี้เป็นสิทธิส่วนบุคคลที่ไม่อาจทดแทนได้ด้วยเงิน ซึ่งการเยียวยาขึ้นอยู่กับลักษณะของการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหาย แต่เมื่อจะเยียวยาความเสียหายก็ต้องกระทำด้วยวิธีการที่จะให้กลับคืนสู่สถานะเดิมหรือใกล้เคียงสถานะเดิมให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้และการเยียวยาความเสียหายต่อสิทธินี้เป็นการเยียวยาแบบการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนและการเยียวยาตามความเป็นจริงโดยอาจจะขอให้ชดใช้ค่าเสียหายหรือทำให้สิทธิดังกล่าวกลับคืนดีดังเดิมก็ได้ ซึ่งในประเทศฝรั่งเศสยอมรับให้มีการเยียวยาความเสียหายทุกวิธีการเพื่อให้กลับคืนสู่สถานะเดิมไม่ว่าจะเป็นการชดใช้ด้วยเงิน การกระทำด้วยการบังคับให้ใช้ค่าธรรมเนียม การประกาศขอขมาไม่เป็นที่รู้จักในประเทศฝรั่งเศส⁶⁰ การทำให้ชื่อเสียงกลับคืนดีดังเดิม⁶¹ แต่การกระทำเหล่านั้นจะต้องวางอยู่บนพื้นฐานของหลักความผิด และหลักการเยียวยาทุกความเสียหายอย่างสมบูรณ์ครบถ้วน⁶² ความเสียหายประเภทนี้กฎหมายฝรั่งเศสเรียกว่า "ค่าเสียหายทางศีลธรรม"⁶³ ซึ่งฝ่ายนิติบัญญัติและศาลฝรั่งเศสได้แปลความอย่างกว้างขวาง ยอมให้ฟ้องร้องเรียกค่าสินไหมทดแทนโดยเฉพาะในกรณีกระทำต่อสิทธิในส่วนบุคคลของผู้เสียหาย เกียรติยศ ชื่อเสียงในวิชาชีพ ฐานะทางแพ่ง และสิทธิในครอบครัว อำนาจปกครองได้⁶⁴

⁵⁹ Pierre - Dominique Ollier, Jean - Pierre Le Gall, *International Encyclopedia of Comparative Law* vol XI torts, Chapter 10 (New York: Ocean Publication), p.63.

⁶⁰ Ibid., p.87.

⁶¹ คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 22 สิงหาคม 1975 คดี Paris

⁶² Ibid., p.64.

⁶³ จิต เศรษฐบุต, *หลักกฎหมายแพ่งลักษณะละเมิด*, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545), หน้า 80 – 81.

⁶⁴ ไพจิตร ปุญญพันธุ์, *คำสอนชั้นปริญญาโท: กฎหมายเปรียบเทียบไทยกับประมวลกฎหมายนานาประเทศ ภาค 1 ความทั่วไปและภาค 2 ลักษณะละเมิด*, อ่างแล้ว, หน้า 38.

หากพิจารณาจุดแรกเริ่มของการเรียกค่าเสียหายทางศีลธรรมนั้น เดิมศาลปกครอง ยอมรับค่าเสียหายเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับความเจ็บปวดทรมานทางกายภาพ จนกระทั่งปี ค.ศ.1958 ได้มีการ เรียกร้องให้ชดใช้ค่าเสียหายที่เกี่ยวข้องกับทางกายภาพในลักษณะที่ผิดปกติทั่วไป⁶⁵ ซึ่งศาลได้ กำหนดค่าเสียหายให้ค่อนข้างน้อย จุดนี้นับว่าเป็นจุดเปลี่ยนการเรียกค่าเสียหายทางศีลธรรมที่ ชัดเจน⁶⁶ ปัจจุบันค่าเสียหายในส่วนนี้จะได้รับการพิจารณารวมเข้ากับความเสียหายที่เรียกว่า "ความยุ่งยากในเงื่อนไขแห่งการดำรงชีวิต"⁶⁷ เป็นระยะเวลาานมากที่ศาลปกครองไม่ยอมรับ ค่าเสียหายประเภทนี้ ศาลปกครองรับรู้เรื่องค่าเสียหายที่เกิดจากความรักรักใคร่เสน่หาค่อนข้างช้า มาก ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาศาลปกครองปฏิเสธไม่รับฟ้องคดีประเภทนี้ที่รู้จักกันภาษาฝรั่งเศส ว่า "ความเจ็บปวดทุกข์ทรมานทางศีลธรรมหรือค่าเสียหายทางรักรักใคร่เสน่หา" โดยอ้างว่าไม่มี ตัววัดความเสียหายที่แน่นอน ซึ่งตุลาการผู้แถลงคดีให้ข้อสังเกตว่า ศาลปกครองปกป้องแต่เพียง ผลประโยชน์ของกองทัพยศ โดยปฏิเสธไม่ยอมรับค่าเสียหายประเภทนี้

ส่วนประเด็นการกำหนดค่าเสียหายนั้น ศาลปกครองยอมให้ค่าเสียหายในทาง ศีลธรรม ในส่วนนี้ในหลายลักษณะเช่น ค่าโศกเศร้าเสียใจของผู้เสียหาย⁶⁸ หรือญาติพี่น้องคน ใกล้ชิด⁶⁹ ค่าเสียหายประเภทนี้มีได้คำนวณจากจำนวนความเสียหายจริงๆ หากแต่กำหนดขึ้นมา โดยองค์กรวินิจฉัยที่มีอำนาจ ซึ่งคิดว่าถูกต้องความเหมาะสม เป็นธรรม เช่น กรณีเรียก ค่าเสียหายที่เสียชีวิตศาลกำหนดให้เพียง 10,000 ฟรังก์ (ประมาณ 1,500 ยูโร)

กรณีดังกล่าวมีผู้ให้ความเห็นว่า ค่าเสียหายในส่วนนี้ที่ศาลปกครองกำหนดให้เป็น ค่าเสียหายที่ต่ำ อย่างไรก็ตามตลอดยี่สิบปีที่ผ่านมาศาลปกครองได้เพิ่มค่าเสียหายในส่วนนี้ โดยค่าความยุ่งยากในเงื่อนไขแห่งการดำรงชีวิตกรณีนี้ที่คู่สมรสถึงแก่ความตาย ศาลปกครอง กำหนดให้ประมาณ 80,000 ฟรังก์ (12,000 ยูโร)⁷⁰ ส่วนการเรียกค่าเสียหายในทางศีลธรรมมี ลักษณะอื่นๆ ก็เป็นไปในลักษณะที่ศาลจำกัดการชดใช้⁷¹ อย่างไรก็ตาม มาตรา 1142 แห่งประมวล

⁶⁵ คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 6 มิถุนายน 1958 คดี Commune de Grigny

⁶⁶ Dancan Fairgrieve, *State Liability in Tort*,p.211

⁶⁷ คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 24 เมษายน 1942 คดี Morell, คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 15 มิถุนายน 1949 คดี Dame Durand

⁶⁸ คำวินิจฉัย C.AA Lyon ลงวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 1997 คดี Centre Hospitalier de Thonon-Les-Bains

⁶⁹ คำวินิจฉัย C.AA Paris ลงวันที่ 24 มีนาคม 1998 คดี X

⁷⁰ คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 4 กันยายน 1995 คดี Leclerq

⁷¹ Dancan Fairgrieve, *State Liability in Tort*,p.212 – 213.

กฎหมายแพ่งฝรั่งเศส บัญญัติว่าหนี้ทุกประการไม่ว่าจะเป็นการกระทำหรืองดเว้นกระทำการ เมื่อลูกหนี้ไม่ปฏิบัติตามชำระหนี้ก็ต้องชดใช้ค่าเสียหาย โดยไม่ได้แยกว่าเป็นค่าเสียหายทางวัตถุ หรือทางศีลธรรม และมาตรา 1149 บัญญัติว่า ค่าสินไหมทดแทนที่จะต้องชำระให้แก่เจ้าหนี้คือการสูญหาย ดังนั้น จะแปลว่าเป็นการสูญหายที่เป็นเงินเป็นทองเท่านั้นหรือไม่ จากแนวคำพิพากษาของศาลฝรั่งเศสในทุกระบบศาล⁷² ยอมให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในกรณีที่ไม่ปฏิบัติตามชำระหนี้เกี่ยวกับทรัพย์สินที่มีคุณค่าทางศีลธรรม เช่น รูปภาพของครอบครัว ในกรณีที่ไม่ปฏิบัติตามชำระหนี้เป็นเหตุได้รับความเสียหายแก่การนับถือศาสนาของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง ในกรณีที่ช่างแกะสลักหินป้ายศพ ได้จัดระบบป้ายใหม่ เป็นเหตุให้บิดามารดาไม่ทราบศพของบุตรอยู่ที่ใด ทำให้ได้รับความเศร้าโศกเสียใจ

การกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอันไม่อาจคำนวณเป็นเงินได้ เป็นกรณีที่มีความยุ่งยากเป็นอย่างมากดังที่กล่าวมาแล้ว อย่างไรก็ตาม โดยศีลธรรม มนุษยธรรม หรือความรับผิดชอบที่มีอยู่ในมโนธรรมแล้ว หน่วยงานของรัฐก็จำเป็นต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายนั้น อันถือว่าเป็นการเยียวยาในด้านจิตใจได้ดี แม้ไม่อาจทำให้กลับคืนสู่ฐานะเดิมได้ อย่างน้อยที่สุดก็เป็นการจรรโลงหลักความเป็นธรรม⁷³ ศาลมีบทบาทสำคัญที่จะกำหนดค่าสินไหมทดแทน โดยอาศัยพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด

⁷² วงษ์ วีระพงษ์, กฎหมายแพ่งฝรั่งเศส ชุดที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: หอสมุดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), หน้า 38-39. (อัดสำเนา)

⁷³ นवलพรรณ จ้าวสุวรรณ, "ค่าเสียหายทางศีลธรรม," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517), หน้า 18.

3.4 หลักเกณฑ์การกำหนดค่าสินไหมทดแทนประเภทความเสียหายต่อทรัพย์สิน (Les atteintes aux biens à usage professionnel)

ความเสียหายต่อทรัพย์สินเป็นความเสียหายที่สามารถคำนวณเป็นเงินได้ การศึกษาในส่วนนี้จะศึกษาเกี่ยวกับเกี่ยวกับค่าเสียหายอันเกิดแก่ทรัพย์สิน(Property Damage) ค่าเสียหายทางเศรษฐกิจ (Economic Loss) ค่าขาดโอกาส (Loss of a Chance) ตามลำดับ

ค่าเสียหายอันเกิดแก่ทรัพย์สิน

ลักษณะเบื้องต้นของการเยียวยาความเสียหายในกรณีนี้ที่สำคัญมีสองลักษณะคือ การเยียวยาทางกายภาพ ด้วยวิธีการทำให้ทรัพย์สินอยู่ในสภาพเดิมหรือเหมือนเดิมและการเยียวยาด้วยการชดใช้เงินในกรณีไม่สามารถเยียวยาให้อยู่ในสภาพเดิมได้ ซึ่งการจะเยียวยาด้วยวิธีใดขึ้นอยู่กับลักษณะของความเสียหายและความพอใจของเจ้าของทรัพย์สิน นอกจากนี้ ลักษณะการเยียวยาที่แตกต่างกันส่งผลถึงวิธีการในการคำนวณค่าเสียหาย กรณีความเสียหายที่ไม่สามารถทำให้ทรัพย์สินอยู่ในสภาพเดิมได้ หลักการเยียวยาเป็นไปตามหลักการทำให้กลับคืนสู่สภาพเดิม ด้วยการชดใช้ด้วยจำนวนเงินแทนความเสียหายต่อทรัพย์สิน⁷⁴ ในขณะที่ความเสียหายทางกายภาพไม่ได้อาศัยหลักการในลักษณะนี้ แต่มุ่งกระทำให้ ทรัพย์สินอยู่ในสภาพเดิมหรือใกล้เคียงกับสภาพเดิม โดยผู้กระทำละเมิดเป็นผู้รับผิดชอบในค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นทั้งหมด⁷⁵ ค่าเสียหายอันเกิดแก่ทรัพย์สินเป็นความเสียหายที่ทำลายสิทธิอันอยู่ในกองทรัพย์สิน ซึ่งสิทธิที่อยู่ในกองทรัพย์สินหมายความรวมถึงสิทธิครอบครองของบุคคลด้วย⁷⁶

ค่าเสียหายต่อทรัพย์สินเป็นความเสียหายที่อาจคำนวณเป็นเงินได้ ในทางกฎหมายเป็นกรณีที่ทรัพย์สินถูกทำลายหรือเสื่อมค่า หลักการกำหนดค่าเสียหายอาศัยมูลค่าของทรัพย์สินเป็นหลัก รวมทั้งค่าซ่อมแซม นอกจากนี้ยังรวมถึงค่าเสียหายจากการให้เช่าทรัพย์สินและความเสียหายทางผลกำไรที่จะเกิดจากทรัพย์สินนั้นด้วย⁷⁷

⁷⁴ Pierre- Dominique Ollier, Jean- Pierre Le Gall, International Encyclopedia of Comparative Law vol XI torts, Chapter 10, p.3.

⁷⁵ Ibid., p.3

⁷⁶ ไพจิตร ปุญญพันธุ์, คำสอนชั้นปริญญาโท: กฎหมายเปรียบเทียบไทยกับประมวลกฎหมายนานาประเทศ ภาค 1 ความทั่วไปและภาค 2 ลักษณะละเมิด, อ่างแล้ว, หน้า 38.

⁷⁷ Dancan Fairgrieve, State Liability in Tort., p.235.

ส่วนการเรียกร้องค่าเสียหายประเภทนี้ในประเทศฝรั่งเศสมักจะคำนึงถึงมูลค่าตามราคาตลาดของทรัพย์สินก่อนที่จะมีการกระทำละเมิด การเชื่อมการใช้ประโยชน์ในทรัพย์สิน เช่น กรณีรถยนต์ถูกทำให้เสียหายหรือถูกทำลายค่าเสียหายได้แก่มูลค่าตามราคาตลาดลบออกด้วยมูลค่าบางอย่างเพียงเล็กน้อย ราคาซ่อมแซมทรัพย์สินให้อยู่ในสภาพเดิม แต่ต้องมีค่าใช้จ่ายทำให้ทรัพย์สินมีมูลค่าตามราคาตลาดเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงช่วงระยะเวลาของการใช้ทรัพย์สินดังกล่าว⁷⁸

ส่วนวันที่ใช้เป็นเกณฑ์ในการคำนวณค่าเสียหายต่อทรัพย์สินนั้น ในระบบกฎหมายของฝรั่งเศสมีความยืดหยุ่นอย่างมาก ส่วนใหญ่จะศาลปกครองจะพิจารณาราคาในขณะที่ฝ่ายปกครองกระทำละเมิดเป็นเกณฑ์ บางกรณีก็ให้ค่าเสียหายจากความล่าช้าในการพิจารณาคดีราคาเงินเพื่อที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินหรือสิ่งก่อสร้าง การมีส่วนร่วมของผู้เสียหายที่ก่อให้เกิดความผิดอยู่ด้วย⁷⁹ สิ่งเหล่านี้จะถูกนำมาพิจารณาในการกำหนดค่าเสียหาย⁸⁰

กล่าวโดยสรุป ค่าเสียหายอันเกิดแก่ทรัพย์สินเป็นค่าเสียหายที่สามารถคำนวณเป็นเงินได้ การเยียวยาความเสียหายประเภทนี้อาจจะเยียวยาทางกายภาพโดยการทำให้ทรัพย์สินอยู่ในสภาพเดิม หรือการเยียวยาด้วยการชดใช้เงินในกรณีที่ไม่อาจเยียวยาทางกายภาพได้ การกำหนดค่าเสียหายในส่วนนี้ ศาลจะประเมินมูลค่าราคาตลาดของทรัพย์สินขณะที่มีการกระทำละเมิด และคำนึงค่าเสื่อมราคา ค่าขาดประโยชน์จากการที่ได้ใช้ทรัพย์สิน อย่างไรก็ตาม การเยียวยาความเสียหายต่อทรัพย์สินยังคงต้องพิจารณาถึงลักษณะความเสียหายด้วย หากเป็นความเสียหายที่สามารถคำนวณเป็นเงินได้ก็ต้องเยียวยาตามความเป็นจริง ส่วนกรณีที่ไม่สามารถคำนวณเป็นเงินได้ การกำหนดค่าเสียหายของศาล ศาลจะกำหนดตามความเป็นธรรมเหมาะสม นอกจากนี้ ภาระการพิสูจน์ของผู้เสียหายก็มีความแตกต่างกัน ค่าเสียหายที่สามารถคำนวณเป็นเงินได้ ผู้เสียหายต้องแสดงพยานหลักฐานความเสียหายให้ปรากฏอย่างมีเหตุมีผล และศาลก็อาจแสวงหาข้อเท็จจริงโดยอาศัยความเห็นของผู้เชี่ยวชาญได้ แต่ความเสียหายที่ไม่สามารถคำนวณเป็นเงินได้ ผู้เสียหายต้องแสดงให้เห็นว่าได้มีความเสียหายเกิดขึ้นจริง ส่วนจำนวนค่าเสียหายศาลมีดุลพินิจในการกำหนดโดยอาศัยพฤติการณ์และความร้ายแรงของการกระทำละเมิดเป็นหลัก

⁷⁸ คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 4 มีนาคม 1970 คดี Dulac

⁷⁹ คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 10 เมษายน 1974 คดี Ville de Cannes

⁸⁰ คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 3 กรกฎาคม 1987 คดี Lutz

ค่าเสียหายทางเศรษฐกิจ

ค่าเสียหายทางเศรษฐกิจเป็นปัญหาหนึ่งที่ทุกระบบกฎหมายพยายามที่จะค้นหาหลักเกณฑ์เพื่อเยียวยาความเสียหายและเป็นปัญหาที่น่าสนใจมากสำหรับนักกฎหมาย อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาความรับผิดของฝ่ายปกครอง ความรับผิดต่อความเสียหายทางเศรษฐกิจส่วนใหญ่จะสะท้อนออกมาในรูปของการออกกฎเกณฑ์หรือคำสั่งที่เกี่ยวกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ศาลปกครองฝรั่งเศสนำแนวทางในการกำหนดค่าเสียหายทางเศรษฐกิจจากหลักกฎหมายแพ่งมาปรับใช้ในหลายแนวทาง แต่ก็ยังขาดความชัดเจนในการฟ้องเรียกค่าเสียหายใน ส่วนนี้ เช่น คดีของบริษัท Nice Helicoptères ได้รับค่าเสียหายเป็นเงินจำนวน 10 ล้านฟรังก์ จากกรณีเครื่องบินพาณิชย์ที่ใช้ในการขนส่งตักอันเนื่องมาจากความผิดของหน่วยงานทางปกครอง รวมถึงการไม่ต่อใบอนุญาตให้โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย⁸¹ ความรับผิดของฝ่ายปกครองในส่วนนี้มักมีลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการวางแผน (planning) การอนุญาตหรือการให้สิทธิ (Licence-granting) และการโยธาสารณะ ซึ่งศาลปกครองได้ยอมรับให้มีการเรียกร้องค่าเสียหายทางเศรษฐกิจได้⁸²

ข้อพิพาทเกี่ยวกับการวางแผน ความรับผิดของฝ่ายปกครองส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากกิจกรรมหรือการตัดสินใจทางปกครอง เช่น การให้สิทธิโดยมิชอบด้วยกฎหมายหรือการไม่อนุญาต ค่าเสียหายมักเกี่ยวข้องกับผลกำไรที่สูญเสียไป เช่น การเสื่อมราคาของทรัพย์สิน เนื่องจากหน่วยงานมีการก่อสร้างโดยมิชอบด้วยกฎหมาย⁸³ นักพัฒนาทรัพย์สินเรียกค่าเสียหายจากการที่หน่วยงานทางปกครองยกเลิกการก่อสร้าง⁸⁴ หรือเรียกค่าธรรมเนียมการออกแบบ⁸⁵ (architects fee) การชำระดอกเบี้ยจากการซื้อที่ดินเพื่อนำมาก่อสร้าง⁸⁶ หากองค์กรวินิจฉัยชี้ขาดว่าการกระทำของฝ่ายปกครองเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายด้วยการปฏิเสธสิทธิ ในการอนุญาตให้มีการพัฒนาทรัพย์สิน ศาลก็จะเยียวยาความเสียหายด้วยการขาดประโยชน์จากอสังหาริมทรัพย์นั้น⁸⁷

⁸¹ คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 24 มีนาคม 1995 คดี Nice Helicoptères

⁸² Dancan Fairgrieve, *State Liability in Tort*, p.196.

⁸³ คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 24 มีนาคม 1990 คดี Gallichet

⁸⁴ คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 14 พฤศจิกายน 1975 คดี Petit et du Pays d'Oc

⁸⁵ คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 1988 คดี Petit et Cintract

⁸⁶ คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 12 ธันวาคม 1984 คดี SOCOMI

⁸⁷ คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 11 พฤษภาคม 1983 คดี CEFICO

ข้อพิพาทที่เรียกค่าเสียหายเกี่ยวกับการอนุญาตหรือการให้สิทธิโดยอ้างว่าเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายและก่อให้เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจ ซึ่งคดีที่เป็นที่รู้จักกันทั่วไป คือ คดี Driancourt ซึ่งข้อเท็จจริงในคดีนี้ เจ้าของร้านขายของว่างได้รับค่าเสียหายจากการขาดผลกำไรอันเนื่องจากการสั่งห้ามโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายในการติดตั้งตู้เกมส์เพื่อเรียกลูกค้า⁸⁸ คดีที่หน่วยงานทางปกครองอนุญาตให้มีการติดตั้งไฮโดรอิเล็กทริกในสถานบริการเชื้อเพลิง⁸⁹ การเปิดร้านขายยาที่ล่าช้าจนเป็นเหตุให้ขาดผลกำไร⁹⁰

ขณะที่ข้อพิพาทเกี่ยวกับค่าเสียหายอันเกิดจากโยธาสาธารณะ ผู้ประกอบการสามารถที่จะฟ้องเรียกค่าเสียหายทางเศรษฐกิจที่เป็นผลมาจากการก่อสร้างเพื่อสาธารณะได้ เช่น การก่อสร้างทางด่วนพิเศษที่ไม่ได้มีการทำทางเชื่อมเข้าสู่สถานบริการ⁹¹ การลดปริมาณการผลิตกระแสฟ้าจากชลประทานของเมืองที่ส่งให้แก่โรงงาน⁹² เห็นได้ว่า การเรียกร้องค่าเสียหายทางเศรษฐกิจต่อศาลปกครองฝรั่งเศสได้รับการยอมรับในลักษณะกิจกรรมสามประเภทตามที่กล่าวข้างต้น อีกทั้ง การฟ้องคดีโดยผู้เสียหายต้องเสนอพยานหลักฐานโดยเฉพาะความเสียหายที่เกิดขึ้นและต้องกำหนดขอบเขตของการเรียกร้องค่าเสียหายด้วย ภาระหน้าที่อันสำคัญของผู้เสียหายในการเรียกค่าเสียหายทางเศรษฐกิจได้แก่ การที่ต้องแสดงพยานหลักฐานให้เห็นว่าความเสียหายนั้นเป็นความเสียหายที่แน่นอน⁹³ อาศัยพยานหลักฐาน อย่งไรก็ตาม แม้จะพิสูจน์ได้แต่การเยียวยาความเสียหายอยู่ภายในขอบเขตที่จำกัด ผู้เสียหายมีโอกาสน้อยมากที่จะชนะคดีโดยเฉพาะข้อพิพาทที่เกิดจากการขาดประโยชน์จากการวางแผน เนื่องมาจากศาลปกครองวางมาตรฐานในการคาดการณ์ในเรื่องค่าขาดกำไรไว้ในลักษณะที่ค่อนข้างสูง ส่วนคดีที่ชนะมักที่มีข้อเท็จจริงที่ด้วยความแน่นอน เช่น คดีการสั่งให้หยุดประกอบธุรกิจ⁹⁴ ศาลจะใช้ดุลพินิจตรวจสอบจำนวนเงินที่เรียกร้องอย่างรอบคอบ รวมทั้งมีอำนาจที่จะลดค่าเสียหายโดยไม่คำนึงถึง

⁸⁸ คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 26 มกราคม 1973 คดี Driancourt

⁸⁹ คำวินิจฉัย CAA Nantes (Court Administrative d'Appel) ลงวันที่ 18 ธันวาคม 1997 คดี Société Hydro-Electrique du Moulin

⁹⁰ คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 10 ตุลาคม 1980 คดี Ministre de la Santé et de la Sécurité Sociale

⁹¹ คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 29 พฤษภาคม 1974 คดี Reyboz

⁹² คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 23 มิถุนายน 1976 คดี Société des Usines Laprade

⁹³ คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 11 กรกฎาคม 1990 คดี Desplanque

⁹⁴ คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 12 กรกฎาคม 1990 คดี Séguru

ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญหรือความเห็นของศาลปกครองชั้นต้น⁹⁵ คดีที่เกี่ยวกับการเรียกค่าเสียหายทางเศรษฐกิจจำนวนค่าเสียหายที่ได้รับ ศาลมักจะกำหนดให้เป็นจำนวนเงินเพียงปานกลาง เช่น คนขับรถแท็กซี่ได้รับค่าเสียหายเพียง 52,000 ฟรังก์จากการถูกห้ามขับรถเป็นเวลา 6 ปี⁹⁶ ส่วนจำนวนค่าเสียหายจากการงานโยธาสาธารณะ ศาลปกครองค่อนข้างที่จะกำหนดในลักษณะเล็กน้อยหรืออาจจะเรียกว่า "ตระหนี่" เช่น เจ้าของร้านได้รับค่าเสียหายเป็นเงิน 30,000 บาท จากการถูกปิดกิจการเพื่อตัดถนนใหม่⁹⁷ อนึ่ง ในการกำหนดค่าเสียหายทางเศรษฐกิจ ศาลอาศัยพยานหลักฐานทางสถิติเข้ามาคำนวณค่าเสียหาย โดยกำหนดเป็นร้อยละในการเยียวยา เช่น คดีที่ความเสียหายเกิดจากการวางแผนกำหนดให้ร้อยละ 2 ของราคาการก่อสร้าง⁹⁸ ร้อยละ 1.25 ถึง 1.6 ของราคาตามสัญญาจัดซื้อจัดจ้าง⁹⁹ และร้อยละ 2 ของค่าเสียหายจากการปิดร้านขายยา รวมถึงการอนุญาตให้เปิดร้านล่าช้า¹⁰⁰ อย่างไรก็ตาม มีผู้ให้ความเห็นว่า การกำหนดค่าเสียหายควรที่จะนำความเสี่ยงทางการค้าเข้ามาคำนวณเพื่อเป็นการประเมินความเสียหายด้วย* นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ความเห็นต่อไปว่า การที่ศาลกำหนดค่าเสียหายดังกล่าวข้างต้นเป็นความต้องการที่จะปกป้องประโยชน์ของรัฐมากกว่าการเยียวยาความเสียหายของประชาชน¹⁰¹

ความรับผิดชอบในความเสียหายทางเศรษฐกิจ มักจะถูกจำกัดด้วยปัจจัยอื่น ๆ เช่น ความเสียหายที่เกิดจากการโยธาสาธารณะจะนำลักษณะความตกต่ำสภาพทางเศรษฐกิจ (offset) ในขณะก่อสร้าง¹⁰² ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล (Causation) และความผิดของ

⁹⁵ คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 1987 คดี SARL

⁹⁶ คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 20 พฤษภาคม 1981 คดี Ville de Clermont-Ferrand

⁹⁷ คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 27 พฤศจิกายน 1974 คดี Amouzegh

⁹⁸ คำวินิจฉัย CAA Bordeaux ลงวันที่ 3 ธันวาคม 1991 คดี Société les Travaux du Midi

⁹⁹ คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 15 มีนาคม 1968 คดี Ministre de l'industrie

¹⁰⁰ คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 25 กรกฎาคม 1975 คดี Ministre de la Santé Publique

* CG.Robineau has observe that commercial risks in plannig cases " gives rise to a certain judicial prudence in evaluation of damage"

¹⁰¹ CG.Frydman's conclusions in C.E 24 Mar 1995 cited in Dancan Fairgrieve, *State Liability in Tort*,p.199 - 200.

¹⁰² คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 1986 คดี Entreprise Blondet

หน่วยงาน เช่น ขอบเขตความรับผิดชอบของฝ่ายปกครอง อำนาจในการให้คำแนะนำ นอกจากนี้ ความรับผิดชอบของฝ่ายปกครองยังถูกจำกัดด้วยลักษณะความผิดอันเกิดจากการใช้อำนาจแทรกแซงทางเศรษฐกิจ มาตรการทางภาษี และความจำเป็นที่ต้องสำรองเงินไว้เพื่อการประโยชน์ส่วนรวม เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป ค่าเสียหายทางเศรษฐกิจมักจะแสดงออกมาในรูปแบบการออกกฎหรือคำสั่งทางปกครอง ซึ่งเดิมศาลปกครองฝรั่งเศสไม่ค่อยยอมรับค่าเสียหายในกรณีนี้โดยเห็นว่าเป็นเพียงการคาดคะเนของผู้เสียหาย หรือเป็นการไม่แน่นอน ต่อมา ภารกิจของรัฐเพิ่มมากขึ้น และมีความเสียหายจากการกระทำของฝ่ายปกครองบ่อยครั้ง ศาลปกครองได้ยอมรับค่าเสียหายในส่วนนี้ แต่ก็อยู่ในขอบเขตที่จำกัด โดยยอมรับค่าเสียหายที่เกิดจากการวางแผนพัฒนาต่าง ๆ ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย การอนุญาตหรือการให้สิทธิ และการโยธาสาธารณะ ซึ่งผู้เสียหายมีภาระหน้าที่สำคัญ คือ ต้องแสดงพยานหลักฐานในศาลเห็นว่าความเสียหายนั้น เป็นความเสียหายที่แน่นอน และเป็นความเสียหายที่มีผลจากการกระทำของฝ่ายปกครอง ซึ่งศาลปกครองจะกำหนดมาตรฐานความเป็นไปได้ค่อนข้างสูง เมื่อศาลวินิจฉัยว่าฝ่ายปกครองต้องรับผิดชอบจำนวนค่าเสียหายที่กำหนดมักจะเป็นจำนวนเพียงเล็กน้อย และยังตรวจสอบจำนวนเงินที่เรียกร้องอย่างละเอียด รอบคอบ และศาลมีดุลพินิจมากในการที่จะนำปัจจัยต่าง ๆ เข้ามาวินิจฉัย

ค่าขาดโอกาส

ค่าเสียหายสำหรับค่าขาดโอกาสในกฎหมายปกครองของฝรั่งเศสถูกนำมาใช้ในการเยียวยาในหลายคดี¹⁰³ โดยเฉพาะกรณีการไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานวิชาชีพ (mala praxis) ไม่ว่าจะ เป็นในกฎหมายมหาชนหรือเอกชน ผู้เสียหายสามารถที่จะฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายจากการเจ็บป่วยหรืออุบัติเหตุที่เกิดจากการกระทำดังกล่าวได้¹⁰⁴ ศาลปกครองมักจะกำหนดค่าเสียหายให้ในลักษณะค่าขาดโอกาสในการเข้าทำงาน หรือการได้รับการเลื่อนตำแหน่ง โดยเฉพาะกรณีที่ถูกตัดโอกาสในการที่จะสมัครเพื่อเข้ากระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด¹⁰⁵ หรือการ

¹⁰³ F.Sallet, *La Perte de chance la Jurisprudence Administrative à la Responsabilité de la Puissance Publique* (Paris, 1994) cited in Dancan Fairgrieve, *State Liability in Tort.*, p. 205.

¹⁰⁴ Dancan Fairgrieve, *State Liability in Tort.*, p. 206.

¹⁰⁵ คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 27 พฤษภาคม 1987 คดี Legoff.

ถูกตัดสิทธิในกระบวนการคัดเลือกที่ไม่ชอบ¹⁰⁶ ส่วนใหญ่ผู้เสียหายมักจะเรียกร้องเป็นส่วนหนึ่งของค่าเสียหายในทางเศรษฐกิจ¹⁰⁷ โดยเฉพาะกรณีการจัดซื้อจัดจ้างที่เรียกค่าเสียหายจากการขาดรายได้ที่ถูกตัดสิทธิในการแข่งขัน¹⁰⁸ นอกจากนี้ค่าขาดโอกาสยังถูกนำมาใช้ในกิจกรรมทางปกครองอื่น ๆ เช่น การเรียกค่าขาดโอกาสจากการถูกเพิกถอนชื่อออกจากผู้ปลูกองุ่นเพื่อทำไวน์¹⁰⁹ ส่วนการกำหนดค่าเสียหาย ศาลปกครองฝรั่งเศสกำหนดค่าขาดโอกาสในลักษณะที่กว้างขวางมาก แต่ไม่ได้หมายความว่าขาดโอกาสทั้งหมดจะได้รับค่าเสียหาย ค่าเสียหายที่ศาลกำหนดให้มันต้องมีลักษณะเป็นค่าขาดโอกาสที่แน่นอน ผู้เสียหายเพียงแต่พิสูจน์ให้เห็นความเป็นไปได้เท่านั้น ซึ่งได้มีนักวิชาการอธิบายว่า ต้องแสดงให้เห็นว่าเป็นการเสียโอกาสอย่างร้ายแรง¹¹⁰ แม้ว่าผู้เสียหายจะสามารถพิสูจน์ความเป็นไปได้ แต่เมื่อพิจารณาการจำนวนค่าเสียหายมักจะไม่มีมากมาย สำหรับการกำหนดจำนวนค่าเสียหายที่ถูกตัดสิทธิจากการจัดซื้อจัดจ้าง ส่วนใหญ่ ศาลจะกำหนดให้ค่อนข้างน้อย¹¹¹ ส่วนจำนวนค่าเสียหายจากการขาด

¹⁰⁶ คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 27 เมษายน 1990 คดี Garcia.

¹⁰⁷ F. Sallet, *La Perte de chance la Jurisprudence Administrative à la Responsabilité de la Puissance Publique* (Paris,1994) cited in Dancan Fairgrieve, *State Liability in Tort.*, p. 206.

¹⁰⁸ คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 28 มีนาคม 1980 คดี Centre Hospitalier de Seclin, คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 10 มกราคม 1986 คดี Société Les Travaux du Midi, คำวินิจฉัย CAA Bordeaux ลงวันที่ 16 กรกฎาคม 1998 คดี Commune de Villefranche de Rouergue.

¹⁰⁹ คำวินิจฉัย CAA Lyon ลงวันที่ 5 พฤษภาคม 1998 คดี Lapalue.

¹¹⁰ L.Dubouis, *Le Judge Administratif, le Malade et le Médecin* in *Mélanges Offerts à Marcel Waline* (Paris,1947), J.- P.Taugourdeau, *Le Caractère Certain et Direct du Préjudice en Matière de Responsabilité Extra-Contractuelle de la Puissance en Droit Administratif Francaise*,RDP 1997.519,549. cited in Dancan Fairgrieve, *State Liability in Tort.*, p. 206.

¹¹¹ คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 13 พฤษภาคม 1970 คดี Motri. ค่าขาดกำไรคิดเป็นร้อยละ 1.25 ของมูลค่าโครงการทั้งหมดในคำวินิจฉัย CAA Bordeaux ลงวันที่ 3 ธันวาคม 1991 คดี L Société les Travaux du Midi.

โอกาสในการเข้าทำงานหรือการได้รับการเลื่อนตำแหน่งมักอยู่ในระดับที่ต่ำ¹¹² และไม่เกิน 100,000 ฟรังก์¹¹³ ในขณะที่การกำหนดค่าเสียหายจากการขาดโอกาสที่เกิดจากการไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานวิชาชีพ โดยเฉพาะแพทย์ ศาลมักจะกำหนดค่าเสียหายให้สูง เพื่อเป็นการคุ้มครองผู้เสียหาย โดยในระยะเริ่มแรกนำหลักความผิดของแพทย์มาใช้ ต่อมาได้นำหลักความรับผิดโดยปราศจากความผิดมาปรับใช้ จนกระทั่งนำไปสู่การตรารัฐกฤษฎีกาลงวันที่ 4 มีนาคม 2002 ที่วางหลักเกณฑ์การกำหนดค่าเสียหายในกรณีนี้ไว้อย่างชัดเจน¹¹⁴

กล่าวโดยสรุป ค่าเสียหายจากการขาดประโยชน์ ส่วนใหญ่เป็นข้อพิพาทที่เกิดขึ้นเนื่องจากการประพฤติผิดมาตรฐานวิชาชีพ โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการรักษาพยาบาล ศาลมักจะกำหนดค่าขาดโอกาสจากการทำงาน การถูกตัดสิทธิจากการเลื่อนตำแหน่ง หรือถูกตัดสิทธิจากกระบวนการพิจารณาคัดเลือกในการเข้าทำสัญญากับฝ่ายปกครอง โดยเฉพาะการประกวดราคา อย่างไรก็ตาม ศาลจะกำหนดค่าเสียหายให้ต่อเมื่อค่าเสียหายนั้นมีลักษณะเป็นค่าขาดโอกาสที่แน่นอน หรือเป็นไปได้อย่างสูง แม้ว่าจำนวนจะไม่มากมาย ซึ่งศาลจะกำหนดให้พอประมาณก็ตาม

¹¹² คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 1984 คดี Gueninchault (ศาลกำหนดค่าเสียหายให้ 38,474 ฟรังก์) คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 3 พฤศจิกายน 1997 คดี Chavanelle (ศาลกำหนดค่าเสียหายให้ 60,000 ฟรังก์).

¹¹³ คำวินิจฉัย C.E ลงวันที่ 24 มกราคม 1996 คดี Collin.

¹¹⁴ Dancan Fairgrieve, *State Liability in Tort.*, p. 207.